

Víra IX

13. 1. 1986

KAZETA 1

STRANA A

[ ] ...Já bych citoval přímo... Protože nejsme... protože jsme pravá jsoucna. A já bych se k tomu teda chtěl zeptat. Jak to tedy chápu. Znamená to, že tedy pravé jsoucno je nejsoucno. A zase dál, nepravé jsoucno tedy nebytí, to znamená v tom smyslu Hérakleitově – nebyl, není a nebude nebo – není pravda, že bude nepravé jsoucno? Navíc tam tedy Hérakleitos to vztahuje k universu a to je věčné bytí, kdežto u nás tedy nikoli...

[STŘIH 00:55]

[LvH] Když něco přeskočím, tak mi to ještě připomeňte. Tedy, je to pokus o interpretaci. Každá interpretace předpokládá jednak to, co má být interpretováno, jednak prostředky, s nimiž přicházíme k tomu, co má být interpretováno a které nejsou součástí toho, co má být interpretováno. Takže já jsem tady přišel i s tou interpretací, abych vyložil Hérakleita, ovšem nenajdu to u Hérakleita, musím odjinud. Tak tohle je (předek). Před časem jsme si lišili mezi pravým jsoucnem a nepravým jsoucnem v tom smyslu, že pravá jsoucna jsou vnitřně integrována. Tato jejich vnitřní integrita nemá jenom charakter nějaké mimočasové struktury, nýbrž právě časové struktury, to znamená jde o integritu události, která má svůj začátek, průběh a konec. Tato událost jako celek v čase rozložený má svou integritu, která není založena, to je polemika s tou tradicí většiny presokratiků, u Hérakleita jde pravděpodobně o pronikavou výjimku, integritu, která není založena v tom, co je součástí té události, ale trvá od začátku až do konce. Takže je pak možno říkat, že jsoucno nebo událost v každém svém okamžiku, kterému říkáme jsoucnost, tedy v každé své jsoucnosti je nějaká přítomná celá. V tom je podstata té integrity. Že událost není série jednotlivých okamžiků, jak se to pokoušel dokazovat Parmenidův žák Menón, nýbrž ta sounáležitost jednotlivých okamžiků je původní a ty jednotlivé okamžiky vznikají umělým našim dělením.

Z toho vyplývá tedy, že každá ta jsoucnost je charakterizována nejenom tím, čím ta daná událost nejenom jest, ale zároveň je charakterizována tím vším, čím už není a čím ještě není. Takže platí pro bytí, že zčásti jest a zčásti není. To platí pro pravá jsoucna. Pak jsou tady ještě nepravá jsoucna, kde samozřejmě ta integrita není – buď vůbec neexistuje – to je třeba jako když se uvolní nějaký šutr nahoře a teď postupně jak padá, tak strhává postupně lavinu kamení, čili to je také jistá událost, ovšem událost, která nemá vnitřní integritu a jejíž jednotlivé jsoucnosti nejsou natolik integrovány, abychom mohli mluvit o pravé události. Tak tam tohleto neplatí. A dále – existují události, které napodobují pravé události, ale jsou nepravými událostmi v tom smyslu, že jsou integrovány nikoli uvnitř, nýbrž prostřednictvím nějakého jiného pravého jsoucna. To je v případě jiných událostí. Tam kdyby nebylo to prostřednictví lidí, kteří nějak rozumí té situaci a pak v ní jednají tak, že to je v rámci jistého pochopení, tak by nebylo dějin. Pak by byly jen nahodilé příhody omezené, ale bez integrity. Tady ta integrita je jakási, ale je jiného typu než je třeba u života organismů, zatímco organismus žije a ta jeho integrita je jeho vlastní integritou, tak integrita dějinných událostí

je zprostředkována lidmi. Tak je jakýsi postup – jsou události, které vlastně nejsou události, které jenom se nám jeví jako události a to je třeba, když se jenom sesune nějaká skalní suť do údolí. Potom jsou události, které jsou integrovány, ale ne v sobě, nýbrž integruje je někdo jiný eventuelně více jiných subjektů je integruje a posléze jsou události, které jsou pravými událostmi a ty jsou integrovány samy v sobě uvnitř.

[06:45]

Počkejte vy jste tady měl ještě něco.

Jo, možná že by bylo dobré srovnání proč to byl, jest a bude je možno rozumět jako polemiku s elejskou školou. Parmenidés má takovéhle formulace tady v té básni. Parmenidés patří k těm filosofům, kteří považovali za nezbytné spojovat tu intelektuální stránku filosofie – spojovat ji s jistými rysy patosu příznačnými pro mythos. to znamená ta jeho báseň začíná třeba: *koně, kteří mě nosí, mě táhli podle mé chuti až mě dovezli na onu proslulou k bohyni cestu, která přes všechna města vždy vodívá znalého muže, po ní mě vezli rozumní koně táhnouce vůz a cestu mu dívky ukazovali...* to je takřka napodobení Homéra, že? A to je začátek filosofické básně. Ale teď nechme stranou. To jenom proto, že jsou tam určitá mythologémata. Anebo přinejmenším jsou to jisté poetismy, které dovolují Parmenidovi jaksi překlenovat některá logická úskalí jeho myšlenkové cesty. Takže po mém soudu v téhle věci je Parmenidés takovým předobrazem Heideggera. Ten to dělá tak (?) - jenom po této stránce, poněvadž jak je známo Heidegger chce ukončit tu etapu, která je zahájena Parmenidem.

Teď ty dvě citace přečtu, abychom mohli srovnat tu pravděpodobnou polemiku Hérakleitovu. *Nuže já ti teď povím, a slovo jež uslyšíš podrž, které lze jenom cesty si mysliti zkoumání všeho. Jedna je cesta, že jest a že vůbec nebytí není. Dráha to přesvědčení, neb ono provází pravdu. Druhá pak cesta. Že není a že je nebytí nutné. O této cestě ti říkám, že nelze ji nikterak poznat, nebo nejsoucí ani bys nepoznal, ani je nevyslovil, vždyť myslit a býti je totéž.* Na tohle se odvolává Hegel a mluví o identitě myšlení a bytí, myslím že neprávem, jak uvidíme z toho druhého citátu, který uvedu. Totiž nejde o identitu myšlení a bytí, nýbrž o identitu a jakousi konsekvenci, že myslit a myslit, že jest, je totéž. To uvidíme z druhého citátu B6 ze Simplikia. Ten první byl z Klémenta a Prokla – je jich několik – je to zlomek B2 a B3. B6 ze Simplikia: *Třeba je říkat a myslit, že jsoucí jest, neboť bytí jest, kdežto nic věru není. To na mysliti míti ti káži, od této cesty zkoumání chci tebe odvrátit předem. Avšak též od druhé cesty, té, po níž se zmítají lidé neznalí ničeho, dvojhlaví, neb jim bezradnost v hrudi řídí bloudící jejich mysl a oni se ženou hluší a zároveň slepí, ti zmatenci, nesoudné davy, pro které bytí a nebytí touž je věcí i různou, pro které také ve všech je zpáteční cesta.“*

[11:55]

Tak, tady myslím z toho je ten druhý citát je důležitý pro to, že třeba je říkat a myslit, že jsoucí jest. Tam nahoře říká, že myslet znamená myslit, že jest, že. I když to je tady přeloženo – i v tom originále je to trochu dvojznačné – myslet a býti je totéž. No, tedy v tom prvním citátu – ta druhá cesta, kterou odmítá je, že – kuriózně řečeno – je něco takového, o čem můžeme říct, že není a že toto není, neboli nebytí je nutné pro porozumění skutečnosti. A on proti tomu namítá nikoli, nebytí není, nelze o tom nic říct, tudíž to nelze ani myslit a tudíž to musíme škrtnout. Můžeme myslet jen o tom, co jest. No a protože ovšem se ukazuje – a to

pak je zjevné ze Zenona, se ukazuje, že třeba pohyb, změnu, nemůžeme pochopit, aniž bychom připustili, že – co to je změna – změna je přechod ze situace kdy něco je, do situace, kdy to, co je, najednou není, anebo to co není kdy najednou je. To je změna. A protože podle Parmenida toto není možné, Zénón ukazuje, že když předpokládáme, že nějaká změna jest, tak to vede k takovým a takovým rozporům. A teď tam má ty zvláštní doklady toho, jak to vede do takových rozporů, že je evidentní, že i když máme dojem že nějaká změna je, že třeba když vystřelíme šíp, že ten šíp letí až doletí k cíli, tak vlastně to není možné. I když smysly nám říkají, že letí ten šíp, tak intelektuálně nahlédneme, že to není možné. Jo, ten argument je, že ten šíp aby mohl proletět tu cestu, tak nejdřív musí proletět polovinou té cesty, pak polovinou té zbývalé poloviny, pak zas polovinou té zbývalé čtvrtiny.

[AH] tady je hlavní argument v tom, že by v jednom tom bodě musel být i nebyť.

Dobře, to je druhá věc – že tedy když ten šíp letí, no tak v každém okamžiku je někde. Ale tam v tom okamžiku, je někde – co to znamená? No tam stojí. A jak se z toho dostane, že letí? On neletí. On v každém okamžiku a na každém místě stojí, tam je. Kdybychom chtěli říci, že se tam pohybuje, tak by tam zčásti je, zčásti není. A to právě nejde. Čili to je další, a teď tam má ještě jiný. Prostě ukazuje rozpornost předpokladů, že se vůbec něco mění. To jsou negativní doklady pro to. U Parmenida je to pozitivní. Tam je to prostě vyvozeno z toho, že když něco myslíme, tak myslíme něco. My nemůžeme myslet nic. Ale když myslíme něco, tak to znamená, že my to něco myslíme jako že jest. A to znamená to, co můžeme přesně nahlédnout, myslet, no tak to je ta pravá skutečnost. No a protože změnu nemůžeme nahlédnout, myslet, no tak to znamená že to je zdání. Z toho všeho vyplývá, že smyslové dojmy, naše smyslová zkušenost, že je něčím naprosto nejistým, problematickým, na co nesmíme dát, to je zdroj zdání. A k tomuhle právě říká, máme jeden citát, jo – to je B55 z Hippolyta u Hérakleita – on říká: *co lze vidět, slyšet, poznat, tomu dávám přednost*. Čili je úplně evidentní tady ta antipozice mezi touhle dvojí linií filosofickou. No a teď ještě bych chtěl zkontrolovat nakolik jsem se zakecal a zůstal jsem někde dlužen odpověď na něco.

[17:22]

[] na mou otázku to v podstatě odpovídá... ale jestli se můžu vrátit – ten konec byl – u Hérakleita se to týkalo universa, o věčné bytí, kdežto...

Ona je totiž otázka, jestli u Hérakleita to věčné, to jsme si minule říkali, jestli to znamená neměnné. A řekli jsme si, že ne. Protože on mluví také o světě, že je věčný. A přitom tedy je plný změny. Také mluví že logos je věčný. Čili z toho vyplývá, že ta interpretace, že všichni presokratici se tážou na to, co trvá uprostřed změn a že jediný Hérakleitos sice odpovídá, že nic netrvá, ale přece dělá, že přece jenom něco je věčné, totiž logos, tahle interpretace – vyložit logos jako arché, to jest to, co se neměnní – že je falešná. Není žádný doklad o tom, že by u Hérakleita ten věčný logos, že by to byl logos neměnný. Protože termín věčný není v rozporu s proměnlivostí, neboť věčný je také svět a ten je plný proměn a tam není nic, co by trvalo.

[] ... Teď mi šlo o to – znamená to tedy, že universum je právě jsoucno?

Zjevně ano. Z hlediska Hérakleita tedy. My bychom těžko mohli k tomu svůj souhlas dát. Ale pro Hérakleita zřejmě ano, poněvadž svět je jeden, je věčný, společný pro všechny. Tedy

zřejmě tedy je to pro něj integrita jakási. A ta integrita ovšem je dána nikoli imanentně tím světem samotným, nýbrž je dána tou mírou, neboli logem. Logos je základem integrity světa. Svět je věčný a je celkem díky tomu, že vládne logos. Jak je to s logem, to je otázka, co bychom vymýšleli, ale u něho nic takového tam není.

[ ] Je divné, že on neříká logos – hasnoucí podle logu, ale on říká podle míry

Ano – no ne vůbec. V jednom zlomku. Ale v jiném zlomku zase, tam vysloveně mluví o tom věčném logu, který vládne nade vším atd. Čili musíme předpokládat, že u něho nebylo rozporů v tomhleto. Čili zřejmě logos, je-li dárce, garantem integrity světa, no tak musí být sám integrovaný. Proto také nejenom svět je jeden pro bdící, ale také všem je společné myšlení, neboť myšlení a logos patří k sobě. Tak je tohle asi přibližně vše?

[STŘÍH – ZMĚNA TÉMATU 21:45]

Takže dneska provedeme takový jakýsi odskok. Až dosud jsme uvažovali takříkajíc tradičně řečeno ontologicky – velmi obecně. I když ten termín ontologie není v pořádku, protože poukazuje k jsoucnům, ale nám jde o moment kontaktu, komunikace mezi jsoucnými, pravými jsoucnými a ryzí nepředmětností. Čili to už není problematika ryze ontologická. Tedy použil jsem slovo ontologický v tom smyslu jako generální rozvažování v tom nejobecnějším smyslu. Teď jsme tam zařadili kapitolu z dějin filosofie, z dějin myšlení. A dneska bych chtěl se k tomu problému – my tady nemůžeme probrat všechno, čili vždycky jsou to jakési sondy. Domýšlet si to musíte sami, eventuelně najít si proti tomu jakýsi protiargument. Ta celkovost je něco, co se tady dá těžko dosáhnout. To se dá provést spíš písemně. Tak tady jde o to ukázat v těch sondách co nejatraktivněji, pokud se to zdaří určitá filosofémata.

Dnešním tématem, ke kterému se dostaneme zase až nakonec, že, dlouhou cestou, je otázka normality a norem, a to ve všech úrovních, to jest neredukováno na nějakou jednu vrstvu, například antropologickou...

To je pochopitelné, protože nám jde o kosmologizaci toho pojmu víra, takže pochopitelně, když budeme mluvit o otázce normality nebo norem, tak to taky míníme kosmologicky široce.

Tak nejdřív některé věci, které jsou nám známy, z nichž vyjdeme. Tak 1) Nepředmětná skutečnost, ryzí nepředmětnost, nemůže být zatím, není v našich možnostech v této historické chvíli, v tomto okamžiku dějin myšlení, aby ryzí nepředmětnost byla předmětně tematizována. Předmětně v uvozovkách, tím nemyslím zpředmětnována, což jest samozřejmě nelegitimní, ale abychom z toho učinili předmět svého zkoumání. My to nedovedeme, protože zatím nemáme vypracované metody, jak pojmově organizovat a integrovat nepředmětné intence.

My předpokládáme, víme, ukazovali jsme si na příkladech, že ve skutečnosti, fakticky, prakticky, když mluvíme a myslíme, tak počítáme s nepředmětnými konotacemi, intencemi a že vlastně by naše rozmlouvání vůbec nebylo možné, leč ovšem na základě těch nepředmětných intencí. Ovšem my nevíme, jak s nimi pracovat takovým metodickým

způsobem, jako jsme se to naučili s těmi předmětnými. Tedy to je ta nesnáz, proč se tak těžko dostáváme k tomu předmětu, totiž nepředmětné skutečnosti, protože my, jakmile začneme o tom uvažovat, tematizovat to, tak máme tendenci tu nepředmětnou skutečnost zpředmětnovat. A proto, poněvadž jsme v této situaci, je otázka, jestli je tím lidské myšlení zatíženo navěky. Já bych to takhle neformuloval, ačkoli tedy řada lidí, zejména křesťansky nebo nábožensky orientovaných – v každé takové nesnází jako s takovou radostí shledává doklad omezenosti lidského myšlení. Já bych to radikálně historizoval. Prostě v určité etapě nelze očekávat, že by někdo mluvil třeba o konstantní světelné rychlosti v době Archimedově, jo. Nebo že by někdo o dilataci času mluvil před Einsteinem, že v době newtonovské nebeské mechaniky atd. prostě to je taková dočasná záležitost.

[28:05]

My dnes jsme v takové zvláštní situaci, že už jsme schopni reflektovat určité nedostatky svého myšlení, ale furt v tom myšlení jsme tak jaksi zabřednutí, zakotvení, že svůj stín prostě momentálně překročit nemůžeme. Takže, když nemůžeme učinit tématem, předmětem ve smyslu tématu, tématem svého hlavního zájmu samu ryzí nepředmětnost – a tam zůstáváme u negativního pojmu, protože se varujeme toho zpředmětnování, no tak my se chceme teď koncentrovat, to je jediné, co nám zbývá, nechceme-li zůstat úplně slepě dál v proudu nepředmětného myšlení, které se rozkládá před našimi zraky, tak se chceme orientovat na ty momenty, na ta místa, kde ta skutečnost, která má předmětný charakter, byť ne pouze předmětný charakter, kdy se dostává nějak do kontaktu, dostává je špatně řečeno, poněvadž to vypadá, jako by sama nebyla ničím dřív, no prostě kdy je v kontaktu, kdy je ve vazbě s ryzí nepředmětností. A my jsme si ukazovali, že hlavně to je na každém začátku nebo před začátkem události, že každá pravá událost svým počátkem je přímo zakotvena v ryzí nepředmětnosti. Jenomže ty počátky nám unikají, my nevíme, jak se k těm počátkům dostat. Takže my se chceme orientovat na jiné momenty, totiž kdy uprostřed události dochází k takovému kontaktu. No a my samozřejmě nemáme ponětí o tom, jak to je, řekl by Patočka, co my o tom víme, u událostí třeba kvantových, atomárních, molekulových nebo o událostech v živých organismech, poněvadž k tomu všemu se přibližujeme zvnějšku a s komplikovanými zpředměťujícími aparaturami.

Takže jsme vyšli ze zkušenosti lidské, kdy člověk se ne svými začátky, na které nepamatuje, nýbrž v průběhu svého života, když se dostává do kontaktu, do komunikace s ryzí nepředmětností. No a to jsme si ukázali, že to je v rámci reflexe, že to je jedna etapa, jeden moment reflexe. Reflexi chápeme jako přístup k sobě, předpokladem přístupu k sobě je odstup od sebe. No a ten moment, kdy jsme od sebe odstoupili a ještě se k sobě nevrátili, tak jsme vně sebe, mimo sebe, trčíme ven ze sebe, stojíme ven ze sebe. A v tomto momentě dochází k tomu kontaktu. No a teď jsme se pokusili vlastně říct, že v tomto momentě se děje spousta věcí, které nás budou zajímat a že existuje jistá tradice, která mluví o víře jako o něčem, co spojuje, co představuje jakousi integritu jakéhosi aktu z naší strany, který zdaleka k tomu ovšem nestačí, aby konstituoval ten vztah, kterému říkáme víra, nýbrž integruje vedle toho vztahu naší otevřenosti integruje něco, co jsme nazvali oslovující výzvou, kterou přijímáme. Na kterou pak odpovídáme. No a tohleto teď chceme nějak považovat za jakési prizma nebo jakousi takový pojmový rozvrh, jehož nosnost, únosnost chceme přezkoumat na rovinách předlidských a podlidských. Čili to, co jsme objevili a odhalili ve zkušenosti lidské,

chceme teď se pokusit aplikovat na úrovni předlidské, mimolidské. Takže to, co jsme nazvali tou ek-stasí, tím stát vedle sebe, to chceme teď předpokládat v nějaké primitivnější podobě na nejnižších úrovních. To jest například na úrovni atomů. Zejména však v celé říši živých bytostí. Tedy předmětem našeho hlavního zájmu, jestliže tím nemůže být sama ryzí nepředmětnost, bude tahleta země nikoho, nebo lépe řečeno země obou stran, toho kontaktu, přechodu, vztahu mezi na jedné straně ryzí nepředmětností a na druhé straně nepředmětnou vnitřní stránkou pravých jsoucen nebo pravých událostí.

[35:50]

Nu a tahleta oblast, která se má stát předmětem našeho hlavního zájmu, je to, čemu se říká zvnějšňování vnitřního. Tím jsme udělali jakýsi krok kupředu, který sice do jisté míry byl obsažen už v tom, co jsme si líčili, ale teď je to možno říct a hlavně nahlédnout daleko přesněji. Zatímco předtím jsme řekli, že událost je to, co má začátek, průběh a konec. A i když jsme v drobných komentářích, připomínkách ukazovali na nebezpečí, že ten počátek omylem stavíme na místo počátku zvnějšňování a ne na místo počátku samotné události. To jest upozornili jsme na to, že je třeba počítat s tou možností, že události začínají dříve, než se začínají zvnějšňovat. A my o téhle etapě procesu odvíjení události vlastně nic nevíme a v rámci předmětného myšlení jsme nikdy o tom vlastně neuvažovali, tak jsme byli v tom nebezpečí, že jsme počátek události chápali jako první moment, kdy můžeme registrovat, že událost začala. No a pochopitelně, tam kde to můžeme registrovat, byť nejdříve – tam už jde o vnějšek. Takže my vlastně jsme byli v nebezpečí, že to, co jsme říkali, totiž časově že budoucí se realizuje zpřítomňováním a pak odplýváním do minulosti, to jest že vlastně dění je proces, který vychází z toho, co ještě není, projde tím, co právě jest a mizí v tom, co už není, že jsme vlastně to celé chtěli promítnout do sféry té předmětnosti, to jest toho zpředmětněného již. Takže jsme vlastně budoucnost chápali blbě. Ne jako nepředmětnou, nýbrž jako počátek toho zpředmětnování. A tím pádem také viděli budoucnost, to jest to, co ještě není, jako zcela předmětné. To, co pak se stane, ale co momentálně ještě není. Takže tu budoucí předmětnost jsme chápali jako budoucnost. To bylo to nebezpečí. Teď jsme udělali ten krok důležitý kupředu, totiž, že to zvnějšňování vnitřního, skutečně už radikálně a dost přesně můžeme chápat jako zvnějšňování něčeho, co není vnější, co není jenom budoucí vnější, nýbrž co je budoucí, ale nevnější.

[40:10]

Dále si ukážeme, co to znamená, nebo přesně řečeno, můžu to říct už teď. To takzvané budoucí, které chápeme jako vnější, to je determinované budoucí. Ale budoucí, které je determinované, je vlastně jenom odvozeno z minulosti. Jestliže tedy chceme přesně myslit budoucí, které není vnější, tak to znamená budoucí ve smyslu otevřeného, nezvnějšněného, ještě nezvnějšněného budoucího. No a tady se otevírá otázka té tzv. svobody, ontologicky vzaté. Toho, o čem se v minulé etapě předmětného myšlení hovořilo jako o možnosti nebo o sérii možností. Vada byla v tom, že ty možnosti se zpředměťovaly, že se chápali předmětně. Čili proto budeme opatrní při používání slova možnosti – protože jsme zatíženi tradicí, když mluvíme o nějaké možnosti, třeba v aristotelském smyslu hlavně, tak to je možnost, která už je hotova, připravena a vlastně existuje jenom dvojí – buď se realizuje nebo nerealizuje. Ale když se realizuje, tak už předem je dáno jak. A my musíme tedy tu možnost chápat jinak,

nikoli tímto zpředmětněným způsobem. To jest možnost se otevírá každým realizačním krokem. Každá realizace, to jest každé zvnějšnění vnitřního otevírá novou perspektivu budoucnosti. To jest budoucnost se otevírá vždy znovu. Není to tak, že ta budoucnost má před sebou několik možností, z nichž jedna bude vybrána, nýbrž ty možnosti tu nejsou dány. To by bylo už zpředmětnění. Ty možnosti se otevírají každým krokem kupředu. Každým krokem realizace. No ale tohle zase je generální ontologizace v širokém smyslu.

[43:00]

Vrátíme se ke konkrétnějším úvahám. Především, je zde možno formulovat jakousi metodickou zásadu: zatímco dosavadní tradice předmětného myšlení zcela pomíjela vnitřní stránku skutečností, my se chceme přednostně orientovat na fenomény a důležité je, tedy, že jsou to skutečně fenomény. Zatímco ryzí nepředmětnost nikdy nemůže být fenoménem, tak zvnějšňování vnitřního je fenomén. A jestliže ho nevidíme, tak je to naše vina. Je to proto, že máme špatné suvbilig? Máme špatné předpoklady, nejsme na to připraveni. Abychom něco viděli, tak už předem musíme to nějak hledat. To je ten známý paradox – máme-li poznat někoho na ulici, no tak už ho musíme znát předtím. Tedy my se chceme přednostně orientovat na fenomény, které nám mohou vyjevovat nikoliv takzvané kauzální souvislosti, o které má jediné moderní přírodní věda zájem, to jest kauzální, to znamená předmětné, objektivní souvislosti, nýbrž nám půjde právě o ono zvnějšňování vnitřního, přičemž ono vnitřní se buď skrývá, anebo se jeví, pokud se vyjevuje, tak se jeví jako nahodilost, jako kontingence, což je ovšem speciální způsob skrývání, poněvadž to, co je nahodilé v dosavadní tradici můžeme považovat za irelevantní. Ne vše kontingentní ovšem může zvnějšněním nabýt významu. To je rozdíl mezi nahodilým, jak to běžně předmětné myšlení chápe, a mezi nahodilým, skrze něž jediné se může něco nového ustavovat v tom světě dosavadních daností.

[46:00]

Nu a tedy, kde se tohleto odehrává, necháme-li zatím stranou dějinnost, čistě metodicky, zůstává nejvýraznější sférou, v níž se vyjevuje zvnějšňování vnitřního, sféra života, sféra vitálnosti. A speciálně fenomén vývoje a to vývoje jak jednotlivého organismu, čili ontogeneze, tak vývoje zejména dlouhodobého, celých rodů, druhů familií, čeledí atd. Tomu se říká fylogeneze. Tedy tato skutečnost, jakási mimořádná významnost té emergence nového, jak se tomu říkávalo, toho vynořování nových forem, nových skutečností, uprostřed starých daností, není ovšem nějakým čerstvým objevem, byla objevena už dávno a zejména byla filosoficky objevena už v minulém století a na začátku tohoto století vitalisty, organicisty, holisty a podobnými směry. Protože však toto odhalení nemělo oporu v radikální reflexi takzvaného předmětného...

KONEC STRANY A

STRANA B

Protože ten objev té emergence nového nebyl provázen rozpoznáním chyby toho dosavadního myšlení, které zpředměťovalo každou skutečnost, kterou chtělo vzít na vědomí, se dopouštěly tyto směry principiální chyby, která se stala nadlouho hlavní

překážkou správného postavení a vidění problému. Ten vynález nového vidění, který umožňoval vidět uprostřed daných skutečností kauzálně souvislých, vidět najednou vznik tady nebo onde něčeho nového, co se nedalo vysvětlit, nedalo odvodit z něčeho, co tu bylo, tenhle objev byl vždycky provázen ustanovením, predikováním, kategorickým tvrzením, které upozorňovalo na jakousi fiktivní skutečnost, která dosud nebyla brána údajně vážně nebo byla vůbec přehlížena. Ale tato skutečnost, na kterou se takto poukazovalo, byla především vymyšlena, podobně jako archai u starých filosofů, a byla učiněna jsoucnem. Bylo poukázáno na něco, co bylo jenom přehlíženým, ale nicméně jenom jsoucnem. V tomhle tedy ruku v ruce šly ty filosofující vědecké směry, ale v témž směru teda šly i takové podezřelé tendence: spiritismus a všelijaké ty novodobé magie a ty levitace. Všude to tam bylo, všude slyšíte už v terminologii je to naprosto zřetelné, mluví se o silách nebo nějakých extrasensuálních způsobech vnímání, šestý smysl... ta analogizace už ukazuje na to, jak se z toho vždycky dělá nějaké nové jsoucno, které zatím bylo přehlíženo. Jsoucno zvláštního druhu. U těch vitalistů to byla ta známá vis vitalis. U Bergsona elan vital.

[03:55]

Teď vzhledem k té obrovské komplikovanosti životních procesů, ještě dnes nám je prakticky znemožněno rozpoznávat přesně metodami laboratorními ty momenty ontogeneze, to jest vývoje jednotlivého organismu, které nemohou být převedeny na kauzální řetězce. Prostě my nemáme dost metod, dost prostředků, jak rozlišit, kde třeba ve vývoji nějakého zárodku mladého organismu až do dospělého, kde jde o kauzální následky předchozího stavu a kde tam emerguje cosi, co původně nebylo uloženo. My to nedovedeme. Ta komplikovanost té struktury toho dění životních procesů je tak veliká, že my to prostě nedovedeme rozložit – my to dovedeme rozložit, ale vždycky nám z toho spoustu utíká, takže my tam z toho izolujeme něco, nějaké jednotlivé struktury, a protože se orientujeme předmětně, tak vždycky jsou to nějaké struktury jak nějaká molekula komplikovaná jak vykonává jaký vliv na jinou molekulu a takovéhle věci a jak to funguje v nějakém trochu větším systému, třeba v buňce. Ale vždycky jsou to jenom částečné poznatky. A my doplňujeme tyhle své částečné poznatky, které vlastně jsou daleko od toho, aby ukázali obraz toho celého procesu, byť v té jedné buňce jenom a jenom krátkodobého, např. dělení. Jsou daleko od toho, aby nám ukázaly celek, vždycky nám ukáží jenom nějakou izolovanou, vyňatou strukturu, souvislost. A my to doplňujeme intelektuálně. Tím způsobem atd. – až toho poznáme dále, víc, tak nakonec to vyčerpáme všechno a všechno to bude mít tento charakter, jaký zatím má to, co jsme poznali. Takže my vlastně předem vylučujeme možnost vzít na vědomí, že nějaká nahodilá souvislost, přesně řečeno jakási nahodilá konfigurace těch daností, v níž najednou se ocitne něco nového, že může být konfigurací, která kauzálně nevede k objevení nebo k zrodu toho nového.

Pokud by se stalo, že narazíme náhodou zcela jednoznačně a přesvědčivě na to, že v nějakém pokusu nám najednou vzniklo něco nečekaného, co se v opakovaných pokusech nedá reprodukovat, tak my to považujeme za omyl. Za nějakou nepřesnost pokusu, vyloučíme to, děláme pokus znovu, pak se ukáže, že k tomu nedojde, tak jasně tam byl nějaký omyl. A prostě to vyloučíme, nemáme tendenci zkoumat, jestli náhodou to nebylo něco významného. Prostě celá věda je založena na tom, že nebere vážně skutečnosti, které by jí nabouraly to schéma, že všechno kauzálně souvisí. A protože vždycky, zejména ve sféře živých organismů

je ta struktura všeho dění tak komplikovaná, že to nikdy pod palcem nemáme, no tak samozřejmě tento přístup docela spolehlivě vyloučí každou jinou možnost. Čili je to otázka metodiky a způsobu myšlení, která způsobuje, že moderní věda nemůže vzít vážně, že by nějaká kontingence to jest z hlediska toho co je dáno nahodilá emergence něčeho nového, která v jiných případech za naprosto stejné konfigurace by k tomu nemusela vést, že něčeho takového je možné. Tam vždy když k něčemu takovému se dojde, tak se předpokládá, že to je omyl, nedostatek, nedostatečná sterilita prostředí – najednou tam vznikne něco nového – to se tam dostalo odjinud. Většinou to tak bývá. Nic proti tomu. Jako vědecká metoda je to jistě respektabilní. Ale zajímavé je na tom, a to je třeba si uvědomit, že to je takový přístup, který alternativu nepřipouští. Jestliže to je metodicky zaměřeno tak – samozřejmě, jestliže tam něco vznikne náhodou, co se s tím dá dělat? Tam je těžko potom aranžovat to příště tak, aby se to zase stalo náhodou. To nemůžete, to principiálně nelze aranžovat náhody určitým směrem. Proč to nelze? Poněvadž aranžovat znamená zvnějšku. Jak můžeme zvnějšku aranžovat náhoda, když ta je aranžovaná zvnitřku? To je logické. Tak tohle je ta problematika...

[12:00]

[ ] Mohl byste se vrátit ještě jednou k tomu vynořování se nového. Mně není úplně jasné, jaké události máte na mysli. Mohl byste dát příklad?

To je poměrně jednoduchá záležitost. Třeba obratlovci nebyli odedávna, odevždy od vzniku zeměkoule, nýbrž prostě v jisté době. Obratlovci vznikli jako vynález přírody. Předtím tady nebyli. Byli tady strunatci, řekněme, ale obratlovci ještě ne. A pak prostě to, že se tady objevili obratlovci, to je cosi nového v té biosféře, co tady dřív nebylo. A to platí o všem. Nejdřív tady nebyl vůbec život a najednou tady vznikl život. No to je emergence nového.

[ ] Obratlovce nemůžeme kauzálně vysvětlit.

Já jsem přesvědčen, že nikoliv, ale zejména nemůžeme kauzálně vysvětlit třeba vznik života. Tam je to naprosto zřetelné, protože ani nejprimitivnější život nedovedeme kauzálně vysvětlit. Vznik života nejprimitivnějšího nedovedeme kauzálně vysvětlit. My tam dovedeme najít jisté kauzální vztahy, ale ty zdaleka nedostačují k tomu, abychom například mohli živý organismus konstruovat nějak laboratorně in vitro. Na to běžná odpověď je, že toho ještě neznáme dost. Jenže to je výmluva, to je určitá koncepce. Že to tak je, i když toho neznáme dost, už víme, jak to je, předem, zhruba. Že tedy když poznáme ty kauzální souvislosti běžně nebo důkladně když poznáme všechny, tak to vyčerpáme. To je předsudek. Fakticky to nebylo prokázáno. Tady jsou argumenty. Totéž se říkalo o organických sloučeninách. Až Boehler sestrojil močovinu a byla to první organická sloučenina synteticky vyrobená, jenomže pak se ukázalo, nojo, jenomže to záleželo na tom, čemu řekneme organická sloučenina, že – to je terminologická záležitost. Co je organické, to je něco jiného než jsme to znali jenom z organických souvislostí. Že prostě že v přírodě se normálně močovina nevyskytovala, no tak tuto sloučeninu jsme považovali za typický produkt živých tvorů, jinak se prostě nevyskytující a nevyrobitelný. Nojo, ale to je jenom chyba toho, kam jsme tu hranici dali, že. My už teď známe ohromné velkánské molekuly, které dovedeme uměle produkovat synteticky, neobyčejně složité, no ale život to není. To jsou organické sloučeniny,

ale život to není. Život totiž není sloučenina. Život je systém, kde těch nejrůznějších typů sloučenin a vazeb mezi nimi je tolik, že nemáme o nich přehled, o to jde.

[16:20]

Čili důkaz by byl jediné vyrobit živý organismus in vitro, že. A ještě teda nikoli to nahodile udělat, protože by bylo možno namítat proti tomu, co se namítalo proti Lepešinské, totiž že nedostatečně rozdrtila ty buňky, takže tam nějaké zbytky zůstaly a ona potom začala vykládat, že z anorganického prostředí, vlastně z prostředí, kde už žádné živé struktury nebyly, nýbrž jenom organické sloučeniny, že tam najednou se začaly vytvářet jakési malé prabuňky nebo praorganismy. A namítalo se – já nehájím Lepešinskou, já jsem ji tehdy kritizoval dokonce ve své disertační práci – jenomže ta argumentace po mém soudu je jaksi neuspokojivá. Jestli má platit přírodovědecký přístup, jak se běžně dodržuje – a já proti metodě nic nenamítám – ale jestli se to má připustit jako zásadní přístup, takže se za skutečné nepovažuje nic, co není opakovatelné, no tak v tom případě – já to netvrdím – jenom říkám, že to je koncepce nezaložená v žádné zkušenosti. Je to určité dovádění jistých metod do jakýchsi dogmatických podob, dogmatických závěrů nebo jakýchsi principů a já říkám, jakou vadu tento přístup má. To jest jestli, připustíme tu myšlenku, že život nevzniká zákonitě, to jest, když připravím, kdyby se podařilo připravit naprosto stejné podmínky, jaké tady byly někdy v prvohorách nebo dřív, moře plné všelijakých těch divných sloučenin komplikovaných anebo tedy teď jak se vymýšlí že to eventuelně z galaxie přišlo odněkud organické látky – a kdybych to naprosto napodobil, no tak že je jenom jistá pravděpodobnost, že vznikne život, ale že se to nedá kauzálně vynutit. Že prostě když by se ty podmínky podařilo nějakým způsobem reprodukovat milionkrát, tak řekneme, že by ve 2/4/8 případech, že by mi vznikl život. Ale ne zákonitě. Kdyby tomu takhle bylo, tak to věda nikdy neuzná za skutečné. O to mi jde. Tam vidím tu chybu. Já netvrdím, že život vznikl náhodou. Jenom jde o to, že my jsme to škrtli předem. My jsme to nepoznali, že vznikl zákonitě. Pro nás to je metodický předpoklad. Pokud si budeme vědomi, že je to metodický předpoklad, tak je to allright, ale nemůžeme to dogmaticky tvrdit, poněvadž my to nevíme.

[20:55]

Pravda je, že věda, která by předpokládala, že vznikají nahodilé skutečnosti, no tak co s tím? Metodicky je to pochybné, poněvadž kdykoli bude připravená když něco nemůže vysvětlit, tak říct, že tam něco nového přirostlo. No tak z vědeckého hlediska je to pochybná metoda, je to refugium ignorantiae eventuelní, je to něco jako ve středověku, kdy se domýšleli věci, místo aby se zkoumalo, to všechno uznávám, ale dogmatické tvrzení, že neexistují nové věci je po mém soudu gnozeologicky pochybné, poněvadž my si uzavíráme porozumění něčemu, co naopak na rovině dění je předpokladem dějinného myšlení. Čili už jenom z tohoto důvodu. Uvědomte si, že lidé, kteří tvrdili, že všechno je zákonité, tak byli nakloněni potom říkat, že to, čemu říkáme lidská svoboda, že nějakým způsobem demaskovali jako iluzi, chtěli tu svobodu převést na něco jiného, že je to pro ně jenom jakýsi subjektivní dojem, že se člověk svobodně rozhoduje, ale ve skutečnosti to není svobodné, poněvadž je to podmíněné tím či oním – geny, hormony a já nevím čím vším a de facto člověk vždycky jedná jenom tak jak musí, což je všechno v základním rozporu s tím, že se to třeba morálně posuzuje, nebo že to přijde před soud atd. Když jednal tak jak musel tak co ho soudit. Jo rozumíte, tahleta

schizofrenie, to jsou ty ideologie kolem toho, ale je to fakticky v rozporu. Vždyť ta základní lidská zkušenost je, že když někdo udělá něco zlého, tak my jsme přesvědčeni, že to nemusel udělat a že by bylo lépe, kdyby to neudělal. A své děti vedeme, aby takové věci nedělali, atd. eventuelně když je to důležitá nějaká společensky závažná záležitost, tak tedy takový člověk přijde před soud, dostane se pod tlak, to jest, aby lidé, kteří by byli podobně nakloněni něco takového dělat, tak aby byli motivováni to neudělat a podobně že, což ta ideologie říká no jistě, tím je determinujeme, aby to nedělali. No ale kdo to jsme ti my? Poč je tak determinujeme? Protože jsme determinováni jinak než oni? To nemá konce. To je prostě jaksi inkongruentní koncepce, která se nedá důsledně dodržet.

[24:30]

No a teď jestliže připustíme, že člověk je svobodná bytost, která je schopná se svobodně rozhodnout, tím neříkáme že cokoli dělá, že dělá svobodně, ale my jsme přesvědčeni, že je tím spíš člověkem, čím víc těch věcí dělá svobodně, svobodným rozhodnutím. No tak, kde se ta svoboda bere, když všechno ve světě je kauzální a jediný člověk může dělat něco nekauzálního? To je absurdita. Tady musí existovat nějaká základní možnost vybočení z kauzálního nexu. No a teď navíc tedy moderní fyzika nám ukazuje kde to je. To je kvantová rovina. Tam prostě ta kauzalita neplatí. No tak my teď musíme najít nějaký způsob jak pochopit lidskou svobodu v nějaké souvislosti s kvantovými ději, to je na první pohled úplná absurdita. Čili my musíme najít tu souvislost nějak geneticky. To jest musíme vidět, že je nějaká sice ne svobodná vůle, protože předpokladem svobodné vůle je vědět, co dělám, vědomí, myšlení, reflexe atd. no ale přinejmenším tedy musí být zapracováno v této textuře těch světových kauzálních souvislostí musí být zapracovány ty momenty kontingence. Že to není všechno jenom spleť kauzálních souvislostí tak, jak si to představoval Laplace, který říkal dejte mi všechny údaje v jednom okamžiku, údaje o světě a dejte mi znalost matematických a fyzikálních zákonů a dejte mi dokonalého ducha, který je schopen to vše ve své mysli soustředit, no a já vám z toho jednoho okamžiku vypočtu kterýkoli okamžik předcházející nebo následující. Čili je to otázka znalostí a dovedností matematika, který to vypočte všechno, když zná ty zákony a zná všechny údaje a samozřejmě není omezen jako každý člověk, tedy je schopen skutečně to celé všechno pojmout, no tak to vypočte, geniální matematik to vypočte.

No tak tak to není! Takhle si ovšem představoval Einstein svět. Einstein do smrti nebyl s to akceptovat skutečně Heisenberga čistě proto, že to neodpovídalo té jeho představě, že celý svět je kauzální nexus. No tak o tohle mi jde. Já jenom upozorňuji, že určité za samozřejmě považované zásady vědecké práce, že jsou akceptovatelné pouze jako metoda, nikoli jako výpověď o světě. To je celý ten špás. Je možné, že se ukáže, že těch kauzálních souvislostí najdeme ještě obrovské kvantum tam, kde jsme to nečekali. Všechno možné. No ale moderní fyzika ukazuje, že přinejmenším někde v základech na té úrovni kvantových dějů v kvantové mechanice, že prostě tohleto neplatí, tam se to považuje už za samozřejmé.

[29:20]

Teď jsou dvě koncepce, že tedy to je sice v tom základu, ale pak už se to tak jako protříbí, že ta kauzalita se prosazuje na těch vyšších úrovních takovým způsobem, že jenom ona tam funguje. Takže to, co je tam na začátku, podobně se počítá na té kvantové úrovni, že tam není

ten prostor třírozměrný. Kdežto ale na vyšších úrovních, tam už se to tak nějak vytříbí a ten svět je trojrozměrný prostorově. No dobře, ale to jsou koncepce. Já chci podtrhovat, že jsou to koncepce, že to nejsou poznatky. Ty koncepce mají určitou metodickou hodnotu, vedou k jistým výsledkům, ale vedle toho, na co já chci poukazovat, kromě toho, že mají jistou pozitivní hodnotu, tak také kladou jisté meze nebo podporují jisté předsudky, to musíme vidět taky. Čili teď jde o to otevřít oči, jestli náhodou ten postup v moderních vědách, např. tedy konkrétně v biologii nebo v biofyzice, biochemii, jestli s sebou nenese jakousi slepotu vůči zcela mimořádnému významu kontingentních emergentních nových momentů, emergujících nových momentů, bez nichž by vývoj nebyl vývojem.

Jak se tohle dá řešit? No např. po mém soudu se to dá řešit tím způsobem že podobně jako modelujeme pomocí počítačů vývoj vesmíru, tak že se pokusíme modelovat vznik živého organismu. Když se to podaří, no tak to je velký argument, protože se to podaří i v laboratoři. V té laboratoři jsou potíže podobně jako nepřekonatelné potíže je dělat pokusy s celým vesmírem. No ale my to můžeme udělat na modelu. Ty potíže s živými organismy mají jinou povahu. Nejde o to, že je to tak obrovské prostorově, ale je to souměřitelně obrovské časově. Prostě celý problém je, že vypěstovat třeba i jen první buňku, že možná potřebuje obrovské kvantum času jak bylo dopřáno tedy této planetě, kdežto není dopřáno vědci v laboratoři, no tak může si to zkrátit tak, že začne modelovat ten rybník, že jak oparin vykládá třeba, že z těch koacervátorových kapiček že to vzniklo atd. prostě teď to zkusit modelovat. Samozřejmě to se hezky řekne koacervátorové kapičky ale teď to tam všechno hezky dát do toho – je to teda práce. No ale to je právě ta podstata věci. Pokud se to dá takto modelovat, tak po mém soudu, to by... a koneckonců jistá pravděpodobnost, že se o to vědci pokusí, tu je. Já mám dojem že do konce století by se o to pokusit mohli. No a pak se ukáže tedy, asi ne definitivně, ale posune se to na jednu nebo na druhou stranu. Posunout by se to vlastně mohlo jenom kdyby se to podařilo, kdyby se to nepodařilo, tak furt ještě ideologové někteří nebo ideologicky zatížení vědci budou tvrdit, že v zásadě je to možné..

[ ] Jenže co by to znamenalo? To by nic takového neznamenal. Poněvadž Když my tedy dokážeme, že za určitých okolností v strašně složitých závislostech zákonitě vzniká život, tak to ještě furt neznamená, že jaksí – proč se stalo, že ty souvislosti tam byly, že tam všechno bylo, co bylo potřeba? to zase může být náhodná záležitost, to je zase jenom posun.

[34:34]

Jo, do jisté míry. Ale nicméně by to leccos znamenalo. Skutečně, to není jenom odsunutí problému. Zatím ta teorie přece počítá s tím, že na začátku tady byl horký nebo dost teplý oceán, teplá polévka, plná organických sloučenin. A že těch sloučenin bylo nejrůznějších taková halda, že někde se tam nějaká našla, která byla schopná se rozmnožovat, zjednodušeně řečeno. Nebo v souhře náhod se k sobě dostali molekuly několika sloučenin zrovna v takové nějaké sestavě, že začaly spolu nějakým způsobem spolupracovat a začalo to vypadat jako začátek života atd. No a protože jaksí ta možnost takové náhody byla dána prostě tím, že tady ta polévka byla s těmi nepředstavitelnými miliardami nebo možná ještě víc různých sloučenin. No tak prostě pak je dáno, když tady je tak velký výběr a dlouhý čas, tak tu ta možnost je.

To je asi tak jako píše ten Edington, Genes, no kdybyste posadili deset opic za psací stroje, a to opic, které jsou schopné psát v tom smyslu, že nevědí co dělají, ale prostě ťukají do toho nahodile a nechali je třeba dvacet milionů let psát, tak někde v tom, co napsali, v těch bláznivínách by možná byl 4. sonet Shakespearův. Tak jaksi pravděpodobnost tohoto typu. No to je dost možný. Opice by těžko mohli několik milionů let psát, ale my bychom to mohli simulovat na počítač, že bychom nechali počítač zcela nahodile vybírat písmena a nechali ho psát strašně dlouho a rychle. No a teď problém by byl, kde najdeme ten sonet. Poněvadž to by předpokládalo někoho, kdo je schopen to tam najít. No ale ten někdo by musel projít balastem neuvěřitelně kravsky popsaných papírů. No a tahle práce – tam je skryt ten problém, že? Poněvadž bylo to takhle? Kdo vybral v té první polévce zrovna takovou sestavu? No tak, náhoda. No jo, náhoda, tam také je ta náhoda, ale jaký je princip toho, že, no tak ono to přežilo, tamty všechny pochcípaly a ono to přežilo, - už tohle všechno – co to je, že přežilo? A proč tamty pochcípaly? Že se změnilo ovzduší nebo... prostě to jsou všechno takové mytické představy, taková báje, že jako nějaký takový pokus to pochopit heuristicky, proč ne a teď se to dá zkoušet.

Jenomže to je heuristika na místě kam nepatří, to je heuristika na místě, kam patří přesně myšlení. Kdežto tohleto jsou takové báje, které mají přeskočit jakési problémy, které jako by se pokoušejí zastříti, které nemají být viděny. To je celá věc. Prostě po mém soudu je důležité si uvědomit, že některé zásady, které jsou součástí, nebo patří neodlučitelně k moderní vědě, že pokud jsou absolutizovány, tak že vedou k omylům, k zásadním slepotám atd. Pokud je nebereme jenom jako metodické, to jest užíváme je v laboratořích, ale zůstáváme lidmi, kteří myslí takovým tím nevědeckým způsobem, mimovědeckým, předvědeckým nebo něco takového, prostě nenecháme se zotročit své myšlení těmihle metodickými zásadami, které platí v laboratoři, ale neplatí v běžném životě, no tak pak je všechno v pořádku.

[40:20]

[AH] No a co když dojde k tomu, že věda si uvědomí své metodické omezení a bude počítat, jak už to dělá, i s těmi omezeními, které přitom jsou přítomny – a když dojde třeba k tomu, že ta věda si také uvědomí tu věc, že třeba kauzalitu, že jo, dejme tomu když ona zná nějaké souvislosti, že, které když bude tvrdit, že to tak je, že jsou to obecné souvislosti a zjistí najednou, že ***, tak si začne uvědomovat, že v té kauzalitě, že ta kauzalita... že tam zavede jistým způsobem nepředmětnou stránku.

To věda nemůže asi udělat.

[ ] No nemůže, proč by to nemohla udělat? Ona samozřejmě podržuje tu předmětnou stránku, ale začíná si taktéž uvědomovat to, že když bude stát na té kauzalitě založené pouze na té předmětné stránce, že neuspěje a začne pracovat i s tou nepředmětnou stránkou kauzality, asi už nebude hovořit o kauzalitě v tom původním slova smyslu. Když si tyhle věci začne uvědomovat – a to je to, že si začne uvědomovat tu svou omezenost – a to je ta omezenost na rovině předmětného myšlení. A pak dojde k tomu taktéž, že ta věda začne nacházet nové souvislosti. Jedna věc je, že když není sensorium pro nějakou věc, tak ta věc se nemůže ukázat. A když si třeba tohleto ta věda uvědomí, že ona třeba má sensorium jenom pro jisté věci a že jí to najednou neštимуje, tak v čem to je? Že to tam nevidí nikde – a v čem

to může být? Je to v tom, že já nevidím nějaké ty předmětné stránky anebo je to v tom že ta věc má své nepředmětné stránky, které tam ani vidět takovýmto předmětným způsobem nemůžu, že? Teď jakým způsobem tam bude hledat ty nepředmětné stránky? No tak, že udělá zase dejme tomu nějaký model na té předmětné rovině, který bude lépe vyjadřovat tu nepředmětnou stránku, že? A takovýmto způsobem se bude jakoby snažit, furt na rovině té předmětnosti, poněvadž jinak to ani udělat nemůže, co nejlépe pojmut tu nepředmětnou stránku toho jevu nějakého nebo té skutečnosti. Pak by, snad se domnívám, že by ta věda si mohla jisté právo dělat také nejenom na tu metodickou stránku, ale i na to, že by mohla vypovídat o té skutečnosti něco, že?

[43:28]

Tohleto je do značné míry terminologická záležitost, že? Heidegger v té své známé přednášce o konci filosofie a úkolech myšlení prohlásil, že filosofie je u konce. Předpokladem tohoto tvrzení je to, co má hned na začátku, že filosofie je metafyzika. To znamená, jestliže my vědu pochopíme jako zásadně předmětné myšlení, no tak pak, věda samozřejmě nemůže se rekonstruovat. To, co potom bude lépe poznávat už nebude věda, nýbrž něco jiného. Pokud ale to, co známe jako moderní vědu, pochopíme dějinně jako určitou etapu vědeckého poznání a bádání a připustíme, že věda se může vyvíjet, měnit tak, že tam zapracuje nové gnozeologické prvky, no tak pak ovšem můžeme připustit, že věda bude pracovat také s nepředmětnými stránky, konotacemi a bude schopna poznávat nepředmětnou skutečnost atd., to záleží prostě na tom, jak definujeme nebo jak vymezíme, co to je věda. Pak je tam ale ještě složka věčná, ne pouze terminologická. Ta složka věčná souvisí s něčím, co na první pohled, ono to jistě všechno souvisí se vším, ale co na první pohled se netýká nepředmětnosti nebo otevřenosti vůči nepředmětnosti a netýká se té metodologie, která chce všechno rekurentně vždy stejně opakovat v různých laboratořích za stejných podmínek atd. No a to je to, jak moderní věda se stále tříští nebo jak se izoluje do užších a užších oborů, které stále obtížněji nacházejí společnou řeč s podobně zúženě izolovanými obory vědění jinými, že. My samozřejmě fakticky vidíme v moderní vědě tendence tyhleto meze překračovat, ale nejčastěji se ty pokusy o nějaké ty interdisciplinární pokusy o řešení nějakých otázek se přeceňují. Fakticky je to vždy zase izolovaný pokus, kterého sice se zúčastní odborníci z různých oborů, ale je to téma ad hoc vybrané a izolované, které vlastně umožňuje zase ad hoc vytvořit jakousi novou disciplínu, ale zase zúženou. Nikdy to není, dokonce ani tam, kde jde o vytvoření celých interdisciplín, jako je třeba matematická logika, symbolická logika nebo jako je třeba kybernetika nebo ten takzvaný systémový přístup a já nevím...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 1

KAZETA 2

STRANA A

LvH To jest, ta věda pracuje s kauzalitou, že. To, co jaksi simuluje v těch počítačích, to jsou kauzální souvislosti. No a teď v těch krajních bodech dochází k situaci, kdy kauzalita přestává existovat, přestává fungovat. Takže věda která se na ten celek tematicky zaměřila, tak tady dospívá k jakýmsi mezním situacím, kdy musí předpokládat, že existuje nějaký širší kontext a zároveň si je vědomá, že ten širší kontext se principiálně, ne dosud a dočasně, ale principiálně vymyká všem jejím myšlenkovým a technickým a prostě jakýmkoli vědeckým postupům.

Prostě ona nemůže pracovat s těmi prostředky, které si zatím... ona modeluje vývoj vesmíru a teď zjišťuje ne že ještě nemá model širší, nýbrž že prostě, těmi prostředky jak modeluje vývoj vesmíru, že nemůže modelovat ty situace, k nimž dochází na začátku vesmíru a na jeho konci. Rozumíte, jo? A jaké máme ještě jiné analogie? Jedině snad v biologii, kde se pokusili někteří biologové interpretovat organismus jako celek a začali tvrdit, že celek je víc než součet částí. No, ale co to je ten celek, co je víc než součet částí? Co tam je to navíc – prostě nebyla schopná se k tomu vůbec dostat. Takže to je jakési diletování v rámci té vědy. To je stejně tak jako by začal fantazírovat ten astronomický kosmolog o něčem, co je mimo. Dělají, že pokoušejí se. Ale je tam ten principiální skok, že prostě vesmír začíná ve stejném okamžiku, kdy začíná také existovat čas a prostor a kdy začíná fungovat kauzalita. Takže třeba ten základní kauzální nexus, s kterým to modelování počítá tady prostě selhává nutně. No a co tam jiného je, to se neví a zejména se neví, jestli to jiné, jestli to funguje a intervenuje ještě v průběhu vývoje vesmíru, nebo ne. Prostě tady ta věda dochází k jakémusi sebepopření, a to právě proto, že si tematizuje celek, který zásadně a principiálně si tematizovat nemá možnost. Nebo když to dělá, tak to musí nutně dělat blbě, tudíž nelegitimně

[ ] Já nevím, třeba bych rád uvedl příklad, když říkáte, že ona furt operuje s tou kauzalitou. Třeba otázka nějakých skokových změn, tak oni jsou třeba už v tom stádiu, že třeba u těch skokových změn oni jsou schopni říct před tím skokem, jaký je stav, po tom skoku jaký je stav, ale nejsou schopni vysvětlit, co je mezitím. A to je kauzalita? No není, oni sami si toho jsou vědomi

LvH To je na kvantové úrovni, že?

[ ] To není na kvantové úrovni, to je vůbec. Jakýmkoliv způsobem způsobená skoková změna.

LvH To je tunelový efekt? Nebo co to je skoková změna?

[4:35]

No jakákoliv skoková změna. Třeba je fero-magnetická látka, že ta má jistou teplotu, ty spiny jsou tam v neuspořádaném stavu. Pak se ta teplota sníží, ty spiny se uspořádají, tak se ta látka projevuje jako magnetická. Oni ví, že když je takováto teplota, tak ty spiny jsou v neuspořádaném stavu, ale když se teplota dá to takového stavu, tak že ty spiny se uspořádají. Ale jak je to možné, že? No tak oni to začínají popisovat pomocí nějakých parametrů

uspořádání, to je právě v té synergetice, která si klade tyto otázky. To je ale jen třeba jen jeden příklad.

LvH Ale to je kvantová úroveň?

[] No kvantová úroveň. Oni by to prokázali...

To je nový typ vis vitalis

[] co to je parametr uspořádání, to nikdo z nich přesně nedefinoval. To oni pořádně neví. Ale už si kladou takové otázky chci říct

jistě oni nejsou ale dost školení. Oni si kladou tyto otázky a neuvědomují si, co naproti tomu ti kosmologové si uvědomují aspoň někteří, že vlastně tady naráží na meze platnosti svých metod a zásad vědeckých.

[] Mohu ostře protestovat? Protože si uvědomují velice dobře – ještě nikoho jsem neslyšela používat tak často větu, právě jako vědce – jsou věci mezi nebem a zemí – dnes a denně -

No ne dobře, ovšem to je pivní politika. Jsou věci mezi nebem a zemí to při takovém stavu lehké podroušenosti říká kdekdo, na to nepotřebuje být vědec

[] Ale oni to říkají jakožto vědci

nojo, ale je to podroušenost jiného stavu než pod vlivem alkoholu

[AH] a všechny pověry kvetou mezi vědci včetně astrologie...

To není přesné myšlení, to je jaksi útěk nebo to je *refugium ignorantiae*, jakýsi útulek, kam schováte svou nevědomost, tak to nazvete nějak. Ale tady prostě ta základní poctivost vědeckého přístupu spočívá v tom, že ten vědec si uvědomí, že se dostává k určitému fenoménu, to jest k určité skutečné tematicce, kterou z principiálních důvodů nemůže řešit svými prostředky. Nic víc nechci říkat, že.

[] No a my musíme vymezit, které jsou ty jeho prostředky..

Jistě, to dělá věda celou dobu, že a teď je otázka, jestli je to třeba jen nějaký dočasný omyl, jestli se to dá napravit, anebo jestli teda je to nenapravitelný a musí tady vzniknout nějaká úplně nová věda nebo nějaká neověda nebo já nevím, která se bude zakládat i vyvíjet úplně jinak než to dělá tahle. Ale nemůžeme to překlenout a zakrývat tím, že budeme vymýšlet nějaké vis vitalis nebo parametry uspořádání, prostě nějaký název tomu dáme – ale my vymyslíme název a tím přikryjeme ten problém. Naopak, tady je třeba dát ten problém do popředí a pokusit čelit tomu, neodsunovat ho...

[] To bych zdůraznil, že vás přerušuji, on třeba ten dotyčný pan Mc?Haken tam říká, jak o tom pojmu synergetika tak o tom pojmu parametru... že nejde o to, jak to nazveme, ale je podstatný ten problém, který chceme vidět.

[09:25]

Jasně, tak to bych souhlasil, že tedy vidět něco jako problém a nepokoušet se to předčasně řešit tím, že to nějak nazveme nebo že tam zavedeme nějakou neznámou sílu, nebo jak se to dosud dělalo. Je třeba vidět ty problémy a je třeba vidět je jako přesahující možnosti těch přístupů, na které jsme běžně zvyklí. Je třeba, zároveň jak vidíme problém, vidět, že to

vyžaduje nový přístup. A vidět problém, jak jsem chtěl pokračovat budu pokračovat příště, je např. vidět problém v tom, že živé organismy vznikly z neživého prostředí, ale nejenom že vznikly a nějakým způsobem se zachovávají, nýbrž že od stavů velmi jednoduchých směřují k stavům stále komplikovanějším, od stavů pravděpodobnějších k méně pravděpodobným. Čili jak je možný tento dlouhodobý proces negentropie, který je v rozporu s tou všeobecnou entropií uzavřených soustav. Že? Jak je toto možné? No a když si uvědomíme ten problém v plnosti, no tak nejbližším důsledkem je, že si uvědomíme, jak nedostatečné a naivní jsou ty pokusy se toho problému zbavit tím, že to převedeme na nějaký vymyšlený mechanismus a necháme až našim budoucím to prokázat... třeba darwinství, to je toho typu. Celý vývoj organismů se vykládá z nahodilých mutací a přirozeného výběru.

[AH] Jako většina diskuse byla zavedena kolegou jinak, takže jsem zapomněl rozvinout jednu svoji otázku. Bude to v tom příštím ta závažná věc o tom, že existuje budoucnost, která je daná a že to vlastně není budoucnost, že to je nepravá budoucnost? To není samo sebou a je to potřeba... tys to jenom naznačil a já jsem nepochopil dost dobře. Když se řekne že vlastně ta skutečná budoucnost, ta ryzí nepředmětnost začíná ještě dřív. Jako by to bylo tak, že nejdřív je budoucnost pravá, tak budoucnost daná, která ještě neproběhla a pak přítomnosti

Výborně. Tak tohle je vlastní tématem nebo mělo být vlastním tématem dnešního večera, bude to vlastním tématem příštího večera. To je otázka, takhle když se to řekne – je to furt tak jako allgemein ontologisch, ale mě šlo o to teď tohleto přesně ukázat na otázce norem a normality. To jest v skutečnosti, když mluvíme o normalitě a odbouráme to neudržitelné, v podstatě naivní nebo primitivní pojetí normality jako maximální frekvence, že. To jest kdyby došlo k nějaké já nevím, najednou k nějaké divné epidemii, ne infekci, ale mluví se o epidemii třeba automobilových havárií, o epidemii jakýchsi psychických deviací, po celé zeměkouli, u všech lidí, tak v tu ránu by se, chápeme-li normalitu jako maximální frekventovanost nějakých jevů, tak v tu ránu by si ti deviovaní vytvořili svou novou normalitu a nebyli by deviovaní, nýbrž jen novým způsobem normální. Prakticky když dojde k nějaké změně, tak se to potom v té Gaussově křivce projeví tak, že její vrchol se posune jedním či druhým směrem, že? A vždycky tam nějaký vrchol je. A když my tu normalitu ztotožníme s tím vrcholem Gaussovy křivky, no tak jsme bez problému. Jenomže takhle to nejde. Prostě jsou různé posuny Gaussovy křivky a my je můžeme od sebe rozesortýrovat a ukáže se že prostě to slovo normalita tam nemá co dělat, čili problém je hlubší, musíme normalitu chápat jinak atd. No a teď ale co je na tom důležité – že ta normalita je jakýsi fenomén, s kterým musíme počítat a přitom je problém, jak mluvit o normalitě, aniž bychom předpokládali nějakou normu. A přitom když předpokládáme normu jako danou tak jsme v tu ránu v nějakých archetypech nebo v nějakých formách, morfai aristotelských nebo v platonských idejích a podobně, a otázka tedy je, když připustíme, že normy se mění, ale zůstávají být normami, nebo prostě tím že se mění nepřestávají být normami. Tak jak to celé uchopit? Abychom mohli mluvit o normě, tak vždycky musíme mluvit o vztahu k tomu, co je normováno. Máme tam už tedy jakýsi vztah ke konkrétní situaci, která je normována. V té normě je nějakým způsobem nejen anticipována ta situace, nýbrž je také recipována, je uznána za hodnou k tomu, aby se normovala. to znamená když ta situace se změní, tak ta norma se musí také změnit. A jak teda to pojmout, aby norma nevyplývala ze situace, to by

nám nepomohlo, protože pochopitelně tedy bychom se dostali zase k vrcholu Gaussovy křivky a zároveň abychom z ní nedělali jsoucno samostatné. No tak to je ten problém, který jsi ty naznačil, jenom vyslovený jinak

[AH] To by bylo něco co je vůbec mimo jakékoli jsoucno

[17:32]

To je otázka. Po mém soudu otázka norem a normality patří do té sféry, která už není tak nedosažitelná pro nás jako ryzí nepředmětnost, ale která respektuje, že v tom, co se děje se neuplatňuje jenom kauzalita, nýbrž také jakýsi, něco co bychom nazvali jakoby plán jakoby projekt, jakoby rozvrh. Teilhard de Chardin mluví třeba u vývoje tam mluví o té tzv. ortogenezi atd. prostě tam něco v tom je, co musíme vzít vážně. No a třeba, možná jste měli někteří v ruce Adolfa Portmanna, je také přeložen – je to něco o přírodovědě – on toho napsal víc, ale toto je česky přeložené – existuje v opisech. Portmann je vůbec strašně zajímavý biolog, strašně zajímavý přírodovědec s neobyčejným filosofickým impetem. A tam ukazuje třeba na obrovskou roli estetického faktoru ve vývoji. Který je nevyložitelný přirozeným výběrem. To, že motýli mají tak rozmanité zbarvení a takové frapantní, kuriózní zbarvení, nebo některý hmyz jiného typu – třeba hlava kobylky – takové roztodivné formy, že? On tam ukazuje, že je to evidentně jakési směřování, jakýsi tehelismus, který vůbec nesleduje usnadnění přežití, nýbrž jde jinak, jde jiným směrem. Že to je prostě jiná linie, jiná orientace. A teď, co to znamená? Kde je tady ten pocit krásna, když tady není člověk, že? Je absurdní říkat, že to je kvůli člověku, že, to je pochopitelně blbost. Ale proč ta příroda si hraje s tím, že směřuje k takové zvláštní barevnosti, kompozici tvarů atd? A nemá to s přežitím nic co dělat...

Nebo třeba když se mluví, běžně se pracuje v neodarwinské biologii s pojmem přizpůsobení. Organismus přežije, když se přizpůsobí. To je takový neobyčejně okrajový moment, že, přizpůsobení protože když analyzujete ten fenomén sám, tak cílem přizpůsobení není přizpůsobení, nýbrž přežití. Ale přežití čeho? Přežití toho nepřizpůsobeného. Kdyby nějaká ta pídalka napodobovala tu větvičku tak, že bys se stala větvičkou, tak by jim to nebylo nic platné. Ona musí jenom předstírat, že je větvičkou, ale díky tomu, mimikry, ona přežije jako pídalka, tedy jako nevětvíčka. Čili hlavní problém je tou teorií přizpůsobování vlastně zakryt, odložen stranou – a jako hlavní je předkládáno něco, co je naprosto okrajové... a takové momenty...

[22:30]

[AH] Já jsem se chtěl zeptat, jestli příště pojednáš také nějak o tom, jak se to má s časem takové události, jestli je to skutečně tak, že by v časotoku nejprve byla pravá budoucnost potom nepravá jako už daná a pak přítomnost, protože jinak mi to připadá jako neřešitelné, protože pravá budoucnost nezávisí tak nějak dalece na tom, jestli bude hodně v předu v tom časovém toku, ale musí být někde jinde. Protože vzniká něco nového, to je podstatné. Dřív než vznikla tato země, tak bylo dáno, že slunce vyhasne a tahleto země se vším všudy zanikne. Je to její budoucnost za několik milionů let, ale je to její danost od začátku, čili žádná budoucnost její to není. Není to pravá budoucnost. Poněvadž je to dáno před vznikem, že to nepřežije zánik slunce

Ano.

[] proč by nepřezila, co nějaké scifi? Odjedeme k nějaké hvězdě?

[AH] dobře, tak jsem si to jenom vymyslel, tak odjedeme k nějaké hvězdě

Je to jisté zjednodušení, ale zcela platné.

[AH] poněvadž platí u toho ještě to, že nic nemohlo být dřív. To by ta ryzí budoucnost musela být ještě předtím

No, tohle je chyba. Ty říkáš v tom časotoku. Totiž není žádný časotok. Čas vzniká ve chvíli, kdy dochází k zvlnění vnitřního. To znamená každá událost má svůj vlastní čas. A to, čemu my říkáme čas, to vlastně neexistuje, to jest neteče. Nýbrž to je něco jako je biocenóza, to jest biotop, to jest určitý výsek z biocenózy a biocenóza je výsek z biosféry, je to určitý krajinný prvek v biosféře. Biosféra je prostě to všechno, co je vytvářeno organismy. Biocenóza je třeba tropický deštný prales. A biotop je určitý okruh, kde došlo k nějaké zvláštní skrumáži určitých kyttek, parazitů, živočichů atd. Je to ještě užší. A teď mě jde o to. Když o tom takto mluvíme, tak vlastně – co to je biotop? To je jakási struktura vznikající vzájemných překrývání osvětí živých bytostí, které na tom místě existují. Každá bytost živá žije ve svém osvětí. To jest to okolí, které je kolem ní a které my vidíme, pro ni není jejím osvětím, nýbrž pro ni jejím osvětím je to, co pro ni z toho okolí je významné, čili každá živá bytost má jakési subjektivně rozvržené okolí, kterému se říká osvětí a v tomto osvětí ona žije. Nežije v tom okolí objektivním, nýbrž v tom svém osvětí. Čili je to zvláštním způsobem osvojený a osmyslený kus světa. No ale teď důležité je, že do toho jejího osvětí patří i jiné živé bytosti. A ty jiné živé bytosti mají také svá osvětí, do nichž zase patří tahle bytost. My nepoznáme, co to je zajíc, když nevíme, jak žije ve svém osvětí, to patří ... co tam děláte furt takový poprask?

[] Už je dávno po padla... ty sis to prodloužil do půl jedenáctý

[] No dobře, ale vy zase děláte brajgl od půl desátý...

[] protože nás ty zvířata už unavujou

[28:30]

Takže liška do jejího osvětí patří zajíc, ale ne zajíc jako zoologický jedinec, nýbrž s celým tím chováním. Pro lišku je důležité, jak se ten zajíc chová. Když se ten zajíc chová nějak divně, tak ona vlastně ho za zajíce nepovažuje. A tohleto překrývání a vzájemné prostupování těch vzájemných osvětí – to je ten biotop, biocenóza a biosféra, ne souhrn těch jednotlivců živých. A podobně je to teda u toho prostoru a času, o kterých my tak mluvíme, jako kdyby to bylo něco, co zahrnuje vše. To je jenom překrývání a vzájemné prostupování těch jednotlivých prostůrků a časů, které s sebou nese každá událost. Takže pro každou událost ten širší prostor a čas je nese těmi ostatními událostmi. Ale kdyby byla událost izolována sama, tak má jenom ten svůj čas a prostor. Takže ten obecný jakoby všem společný čas a prostor vlastně je – to není iluze – nýbrž to je jakási komplikovaná kontextura, která ale samostatně nemá žádnou svébytnost. To musíme tedy lišit. No a v tom případě je nesmysl tedy mluvit o tom, že je nějaký ten časotok a pak ovšem každá ta pravá budoucnost předchází samozřejmě všemu ostatnímu včetně té nepravé budoucnosti. Poněvadž ta nepravá budoucnost je jakási

protence, není to v tom Husserlově významu, přítomnosti, která je založena na minulé zkušenosti, čili na jakési recepci daností. Je to protažená minulost. Minulost protažená do budoucnosti, to je ta nepravá budoucnost. Jenomže jestliže je pravda, že kdyby platilo to, co si představoval Laplace, naprosto kauzálně sevřený svět, tak pravá budoucnost by neexistovala vůbec. Nebyla by žádná pravá budoucnost a byla by jenom nepravá budoucnost – vypočitatelná. Ale protože je pravá budoucnost, tak to znamená že čím jdeme hlouběji do budoucnosti, tím ta potenciální budoucnost řídne. Ji takže tam v té budoucnosti čím hlouběji jdeme do budoucnosti, tím více kontingence tam nacházíme. A ta kontingence je eliminována tou protencialitou přítomnosti. Ale furt něco tam z ní zbývá. A právě díky tomu, co zbývá z té kontingence navzdory vší protencialitě přítomnost, to je zdrojem toho nového.

[] Takže řekl jsi doslova, že budoucnost reaguje na minulost události dávno předtím než je přítomný okamžik

Jistěže, ještě na to, když byla v přítomnosti ta minulost. Mimochodem já mám takovou představu o tom na základě Whiteheadova závěru – té poslední kapitoly z Whiteheadova Process and Reality, kde mluví, už jsem to několikrát zmiňoval, jednou se k tomu budeme muset nějak dostat, kde mluví o té primordiální a konsekventní povaze Boží.

[KONEC DISKUSE VE 34:00 – POKRAČUJE VÍRA X (20. 1. 1986)]

KONEC STRANY A

KONEC KAZETY 2